

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Мукачівського державного університету

№12(7) '2012

Головний редактор: *Мигалина Ю.В.* – ректор, д. хім. наук, професор, академік Української технологічної академії, заслужений діяч науки і техніки України

Заступник головного редактора: *Кабачій В.М.* – к.фіз.-мат. наук, професор, проректор з наукової роботи

Редакційна колегія:

Пехньо В.І. – доктор технічних наук член-кореспондент НАНУ,
Нестеров В.П. – доктор технічних наук,
Курітний І.П. – доктор технічних наук,
Лучко Й.Й. – доктор технічних наук,
Скрипник Ю.О. – доктор технічних наук,
Андрієвський Б.М. – доктор педагогічних наук,
Лендел М.А. – доктор економічних наук,
Мікловда В.П. – доктор економічних наук член-кореспондент НАНУ,
Долінський В.П. – доктор економічних наук,
Щербан Т.Д. – доктор психологічних наук,
Проскура В.Ф. – кандидат економічних наук,
Білей-Рубан Н.В. – кандидат технічних наук,
Капітан Л.І. – кандидат історичних наук,
Лужанська Т.Ю. – кандидат географічних наук,
Моргун А.В. – кандидат філологічних наук,
Хома О.М. – кандидат педагогічних наук,
Реслер М.В. – кандидат економічних наук,
Хом'як Б.Я. – кандидат фізико-математичних наук,
Фордзюн Ю.І. – кандидат технічних наук.

Відповідальний секретар: *Ігнатишин М.В.* – к.е.н., професор кафедри фінансів і кредиту

Відповідальний редактор за напрямом "Природничі і технічні науки":

О.П. Козарь – к.т.н., професор кафедри технології та конструювання виробів із шкіри.

Відповідальний редактор за напрямом "Гуманітарні і суспільні науки":

Г.В. Товканець – кандидат педагогічних наук.

Відповідальний редактор за напрямом "Економічні науки":

О.Ю. Бочко – к.е.н., доц. кафедри маркетингу.

Відповідальний за комп'ютерний набір, макетування та друкарські роботи:

Дорогі Я.М. – начальник редакційно-видавничого відділу МДУ.

Журнал наукових праць «Науковий вісник Мукачівського державного університету» зареєстровано в Міністерстві юстиції України та згідно Закону України «Про авторські права» і Положення про порядок опублікування матеріалів у пресі та інших засобах масової інформації. Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ №14990-3962ПР від 05.03.2009 р.

© Мукачівський державний університет, МОН України.
Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2012

Адреса редакційно-видавничого відділу:

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26, Мукачівський державний університет
тел./факс: (03131) 3-13-43, 2-11-09. E-mail: nauka@msu.edu.ua <http://www.msu.edu.ua>

Рекомендовано до друку Ученою радою Мукачівського державного університету
від 27.04.2012р., протокол №10.

Зміст

ПРИРОДНИЧІ І ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Ю.Ю. Жигуц, Д.Ф. Чернега, В.Ф. Лазар. Технологія отримання термітних жароміцних сплавів на нікелевій основі..... 5

М.І. Ігнатшин. Математичне моделювання механічного гасника коливань в системі MathCad 12

О.Ю. Пиньовка. Дослідження задачі типу Валле-Луссена за допомогою альтернуючого двостороннього методу..... 19

О.І. Єгорова, А.В. Раїч, М.М. Слюка. Порівняльна характеристика методів вибору факторної лінійної регресійної моделі на прикладі дослідження залежності величини валового продукту від ряду факторних ознак..... 29

О.І. Єгорова, Т.І. Телетей, К.О. Жидов. Аналіз впливу соціальних факторів на рівень злочинності в Україні..... 35

І.М. Шкурта, Н.В. Оношко, К.Ю. Пилип'як. Сучасний стан та тенденції розвитку програмного забезпечення комплексної автоматизації готельно-ресторанного бізнесу України..... 40

ГУМАНІТАРНІ І СУСПІЛЬНІ НАУКИ

О.І. Глазга. Етнокультурна освіта майбутнього вихователя..... 48

А.В. Кінаш. Теоретичні передумови взаємозв'язків видів образотворчої діяльності дошкільників..... 56

Д.Ю. Лухтей, Б.М. Андрієвський. Теоретичні засади розвитку образного мислення студентів..... 63

М.В. Луца. Морфемна структура відносних прикметників української мови..... 70

Н.Й. Мандзюк. Особливості адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного навчального закладу..... 76

Н.М. Марзіта. Профільна модель готовності майбутнього педагога до організації дитячого експериментування..... 81

А.К. Микитина. Педагогічні умови формування художньої культури майбутнього педагога..... 89

Л.А. Перминова. Умови формування педагога інноваційного типу в системі вишу..... 96

<i>Т.А. Пешич, Е.Е. Карпова.</i> Формування пізнавальної самостійності майбутнього вихователя	102
<i>Н.В. Романова.</i> Особливості семантики слова-стимулу chaos "хаос" (на матеріалі спрямованого асоціативного експерименту).....	110
<i>Н.М. Русин.</i> Реалізація логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.....	121
<i>Г.В. Товканець, О.А. Спасюк.</i> Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з важковиховуваними учнями.....	127
<i>М.В. Тягур, Л.А. Пермінова.</i> Поетапний розвиток самовиховання студентів педагогічного факультету.....	134
<i>О.І. Чекан.</i> Формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів початкових класів.....	140
<i>М.В. Шипляк, Л.А. Пермінова.</i> Умови формування технологічної готовності студента до педагогічного проектування.....	147
<i>О.М. Хома, М. Яремчук.</i> Літературознавча пропедевтика як основа літературного розвитку молодших школярів.....	154

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>В.М. Андрійцьо, В.І. Андрійцьо.</i> Особливості інвестиційної діяльності в економіці України.....	161
<i>М.І. Балог.</i> Методика та організація державного контролю в управлінні бюджетними установами в зарубіжній практиці.....	172
<i>В.В. Гобрей.</i> Шляхи удосконалення системи управління фінансовими ризиками на підприємстві	179
<i>М. Ігнатишин, О. Пачкал.</i> Механізм формування фінансової стійкості розвитку підприємства.....	188
<i>М. Ігнатишин, Е. Дешко.</i> Механізм фінансового забезпечення соціальних гарантій незахищених верств населення.....	199
<i>М. Ігнатишин, О. Коблова.</i> Тенденції кредитування підприємств та роль застави у мінімізації банківського ризику.....	208
<i>Р.О. Назаришин.</i> Основні види мотивації за формою взаємної поведінки персоналу промислового підприємства.....	218
<i>П.П. Скуба.</i> Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства.....	226
<i>Т.В. Черничко, О.І. Довганич.</i> Теоретико-методологічні підходи до оцінки ефективності управління підприємством.....	232

3. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник / За ред. Л.В.Сохань, І.Г.Єрмакова, В.О.Тихоновича. – К., 1996. – 792 с.

4. Семиченко В.А., Галус О.М., Зданевич Л.В. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу / За заг. ред. В.А.Семиченко. – Хмельницький: ХГПІ, 2001. – 253 с.

5. Серета І.В. Аналіз стану самовиховання студентів гуманітарних факультетів університету // Підвищення ефективності та якості підготовки фахівців педагогічної спрямованості. – Харків: СТИЛЬ-ІЗДАТ, 2005. – с.145-151.

6. Сидоренко Т. Самовиховання як компонент педагогічної культури майбутнього вчителя // Рідна школа. – 2000. - № 9. – с. 38-40.

АННОТАЦИЯ

ПОЭТАПНОЕ РАЗВИТИЕ САМОВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА

В статье обосновано этапы и педагогически целесообразные средства воспитательного влияния на самовоспитание студентов педагогических факультетов высшей школы.

THE SUMMARY

STAGE-BY-STAGE DEVELOPMENT OF SELF-EDUCATION OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL FACULTY

In the article the обосновано stages and pedagogical expedient facilities of educator influence are on the self-education of students of pedagogical faculties of higher school.

УДК 371.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

О. І. ЧЕКАН
МАУП, м.Київ

У статті розкрито комунікативно-мовленнєвий супровід професійного спілкування вчителів з дітьми; Визначено компетенції, вимоги до мовлення та формування елементарних комунікативних умінь учнів.

Ключові слова: спілкування, діалог, комунікативні уміння, компетентність.

У Державній національній програмі "Освіта" (Україна XXI століття)", Концепції національного виховання важливе місце відводиться таким напрямам нової освітньої політики в державі, як загальна гуманізація навчальних програм, розширення вивчення національної історії і культури, надання більшої свободи педагогічній творчості. Особлива роль надається українській мові, оскільки вона є не лише однією з навчальних дисциплін, але й засобом, за допомогою якого вивчаються всі інші

предмети. Крім того, мова має велике виховне значення і є складовою частиною духовного багатства народу, а тому сприяє духовному становленню особистості.

Успішна реалізація поставлених перед школою завдань неможлива без удосконалення та оновлення змісту, методів, форм підготовки майбутніх спеціалістів, належного методичного забезпечення мовної освіти. Тому не випадково сучасний етап розвитку педагогічної науки характеризується появою альтернативних методик викладання української мови, широкого використання методів та прийомів активного засвоєння норм і правил мовлення.

Формування комунікативно-мовленнєвих умінь – одна з основних проблем сучасної методики навчання мови, оскільки відсутність належної кореляції між теоретичними знаннями і практичними мовленнєвими вміннями позначається на кількісних і якісних характеристиках мовлення, породжує різного типу мовленнєві помилки й недоліки. З метою запобігання їм, окрім опанування теорії мови, школярів необхідно вчити орієнтуватися в конкретній мовленнєвій ситуації, відповідно до цього добирати зміст та мовні засоби для вираження думки, володіти правилами мовленнєвої поведінки в різних умовах спілкування.

Важливу роль у вирішенні даної проблеми відіграє систематична планомірна робота з розвитку мовлення школярів досвідченими педагогами – спеціалістами, які б володіли вмінням організації цілеспрямованої педагогічної роботи з опанування дітьми нормами, правилами, технікою мовлення, а також з формування у них елементарних навичок спілкування, лексичної та граматичної компетентності.

Питанням підготовки майбутніх вчителів до формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів приділяли увагу багато мовознавців, психологів і методистів (М. Вашуленко, О. Леонтєв, В. Мухіна, Г. Ушакова, В. Бадер, Л. Варзацька, і ін.).

З проблеми формування комунікативно-мовленнєвих умінь є низка наукових досліджень, які присвячено пошукові дидактичних шляхів розвитку мовлення, комунікативних умінь школярів різного віку в процесі вивчення психології і педагогіки (М. Львов, Б. Чабанський, Л. Виготський, Т. Гальперін, О. Савченко).

Але проблема підготовки спеціалістів до здійснення роботи з вдосконалення методики та методичного забезпечення процесу розвитку мовлення в початковій школі, не повністю досліджена і набуває соціального значення. Відсутньою ерозійна система вправ для розвитку комунікативних умінь на засадах теорії мовленнєвої діяльності.

Мета статті – обґрунтувати раціональність засобів формування комунікативно-мовленневих умінь учнів початкових класів.

Новий зміст мовної освіти вимагає оновлених підходів до його викладання. На відміну від традиційної, методика викладання мови базується на підходах комунікативної лінгвістики, яка розглядає мову не лише як організовану систему знаків, але й як суспільне явище, тісно пов'язане з людиною, завдяки якій це явище виникло й функціонує.

Комунікативні уміння підпорядковані основному, загальному для різних висловлювань умінню творити текст. Формування умінь, за допомогою яких створюються тексти, відбувається на основі засвоєння мовленневих відомостей під час виконання комунікативних вправ.

Актуалізованими в методиці навчання української мови в початковій школі можуть бути різновиди використання комунікативних вправ, які формують уміння створювати тексти, засвоювати мовленнєві відомості.

Комунікативні вправи досить різноманітні, і на сьогодні досі ще немає їх чіткої типології. У теорії методики розвитку зв'язного мовлення комунікативні вправи розрізняються за метою проведення - навчальні і контрольні, за формою вираження - усні і письмові[2, с.456].

Вправи розрізняються також за місцем проведення. Одні з них учні можуть виконати вдома, інші виконують на уроках під керівництвом учителя.

За мірою самостійності учнів вправи можна розподілити на такі типи: виконані за зразком, конструктивні вправи, творчі вправи. До вправ за зразком належать усний переказ прочитаного, читання напам'ять, ділові папери. Конструктивні вправи пов'язані з перебудовою відповідного тексту.

Творчі вправи виконуються без зразка і без конструктивного завдання. Вони переважно самостійні, особливо такі, як усні розповіді, драматизація, словесне малювання, відгук про прочитане, листи тощо.

Відомий методист Т. Ладиженська [5, с.136] виділяє п'ять груп комунікативних вправ, які можна використати для формування у школярів комунікативно-мовленневих умінь:

- 1) вправи аналітичного характеру за готовим текстом (вправи вимагають аналізу тексту);
- 2) вправи аналітико-мовленнєвого характеру за готовим текстом

(завдання вимагають узагальнення, абстрагування, створення елементів тексту);

3) вправи на переробку готового тексту (завдання вимагають виправлення тексту);

4) вправи на створення нового тексту на основі даного;

5) вправи на створення власного тексту.

Наприклад, для формування комунікативно-мовленнєвих умінь доцільно виконати з учнями 1-2 класів вправи з комунікативним навантаженням. Вони полягають у виконанні учнями такої послідовності завдань. Переказати зміст улюбленої казочки у 1 класі або прочитаної самостійно (не з підручника) – 2 клас, чи розповісти казку з дотриманням норм орфоепічного мовлення і обов'язково з докладною передачею діалогів.

Наступний вид завдань передбачає самостійну побудову учнями висловлювання - діалогу на задану тему з використанням форм мовленнєвого етикету і ситуативних мовленнєвих форм.

У ході нашого дослідження першокласникам було запропоновано побудувати діалог на тему "Новенька в класі". Щоб діяльність дітей була максимально наближена до життєвої, вони працювали в парах і презентували свою творчість парами. На етапі підготовки до складання діалогу вчитель ввела учнів у мовленнєву ситуацію, описавши всі складові процесу навчальної діяльності.

Другокласникам пропонувалося скласти розповідь з діалогом на тему: "Полуниці для бабусі-сусідки". Важливо визначити, що вчитель допомагає дітям "звійти" у тему: подає орієнтовний початок (який другокласники, звичайно, можуть змінити).

Вживання форм мовленнєвого етикету є обов'язковим. Щоб процес контролю виконаного другокласниками завдання дещо полегшити, можна виконати його письмово.

Проаналізувавши одержані результати, визначасмо предмет. Предметом аналізу стали:

- 1) змістова наповнюваність висловлювання (репродуктивного і творчого характеру);
- 2) логіка розгортання розповіді;
- 3) лексичне багатство висловлювань;
- 4) уміння використовувати форми мовленнєвого етикету..

Як показав аналіз усних переказів першокласниками улюбленої казки першокласниками, у їхньому мовленні відбулися певні зміни. Так, переважна більшість дітей, як улюблені, обрали українські народні казки "Солом'яний бичок", "Їжак і заєць", "Півник і котик". Можна стверджувати, що переважна більшість першокласників зуміли передати зміст своїх улюблених казок. Чітко визначились, про кого, що саме розповідається у тій чи іншій казці, зокрема 19 % учнів коротко передали зміст казки, (вдаючись до докладного відтворення діалогів, їхні розповіді логічні, змістовні); 60 % першокласників, передаючи загальний зміст обраної казки, дещо збивались, порушували логіку викладу, діалоги частковонамагались передати непрямою мовою, а у мовленні допускалися лексичні помилки (вживались русизми, просторічні слова); 17 % школярів переказали казку поверхово, схематично і потребували допомоги від учителя, щоб визначитися, що далі необхідно розповідати; 4 % учнів не змогли розповісти казку, про обмеження назвою і про кого в ній розповідається.

Другокласники, переказуючи самостійно обрану казочку, справилися із завданням дещо краще. Це зумовлювалось не тільки вищим етапом навчання (діти вже на один рік старші), а й усвідомленістю всіх мовленнєвих дій, які включали вправи. У другокласників краще розвинена оперативна пам'ять, багатший словниковий запас. Зв'язне мовлення вже набуває таких характеристик, як логічність, відзначається умінням вільніше розгортати розповідь. Використані форми мовленнєвого етикету значно ширші. Другокласники більш впевнено користувалися інтонаційними засобами виразності, особливо при передачі діалогів у казках. Результати, представлені у таблиці ілюструють якість мовленнєвого розвитку другокласників за визначеними рівнями.

Таблиця 1. Результати переказу другокласниками самостійно обраної казки

Кількість учасників	Учні, які виконали завдання на високому рівні	Учні, які виконали завдання на достатньому рівні	Учні, які виявили низький рівень	Учні, які не виконали завдання
31	14%	76%	8%	-

Як бачимо із результатів, представлених у таблиці, серед другокласників не було таких, які б зовсім не виконали завдання.

Виконання наступного завдання передбачало вже творчу роботу - побудову першокласниками міні-висловлювання з використанням діалогу на тему "Новенька в класі" (усна форма викладу). Результати узагальнено у таблиці 2.

Таблиця 2. Результати якості діалогу складеному учнями першого класу

Кількість учасників	Учні, які добре виконали завдання самостійно	Учні, які потребували підтримки вчителя	Учні, які не виконали завданням
29	14%	86%	-

За результатами нашого дослідження як в 1 так і в 2 класі, учні в основному справилися із завданням, хоча ці результати значно нижчі у порівнянні із результатами виконання репродуктивного завдання. Беручи до уваги ситуативну підготовку, першокласники, побудували діалог, який засвідчив елементарні уміння використовувати етикетні форми для ситуації "Знайомство", уміння ініціації розмови, вибору змісту для першої розмови із незнайомою людиною.

Слід відзначити, що декілька першокласників запропонували діалог, що складався по дві репліки від кожної особи без урахування етикетних форм спілкування. Щодо граматичної структури речень-реплік, то вони відзначалися однотипністю - питальні речення із граматично вираженим запитанням (питальні слова) і розповідні речення неускладненої будови.

Другокласники будували розповідь з діалогом на тему "Полуниці для бабусі". Аналізуючи письмові роботи другокласників, ми брали до уваги лише зміст. Проте, всі учні виконали завдання і успішно побудували висловлювання, включивши діалог. Такі природні для усного мовлення діалоги учнів на письмі були дещо спрощеними. Це, зумовлено складністю передачі розмови в писемній формі. 40 % дітей використали сюжетну канву розповідної частини, запропонованої вчителем на етапі комунікативної установки, а 60 % - придумали свої початки і розвиток сюжету. Це свідчить про відносну самостійність мислення школярів, бажання творити своє, хоч і подібне до заданого.

Можна стверджувати, що цілеспрямоване навчання і доцільно укладена система вправ при систематичній навчально-тренувальній роботі може забезпечити у 1-2 класах формування і розвиток мовленнєво-комунікативних умінь.

У подальшій роботі нами було розроблено і обгрунтовано комплекс мовленнєво-комунікативних вправ для учнів 1-2 класів, що значно підвищить якість створення діалогу, застосування учнями форм мовленнєвого етикету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика / А.М. Богуш, Н. В. Гавриш - К. : Вища школа.. 2007
2. Варзацька Л.О. Активізація мовленнєвої діяльності учнів / Л.О. Варзацька // Початкова школа. - 1991. - №2. - С. 28-31.
3. Ванжура Л. Як розвивати комунікативно-мовленнєві здібності учнів / Л. Ванжура // Початкова освіта. -2006. -№12. -С.9-14
4. Ганич Д. І., Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник.-К.: Вища школа, 1985
5. Притулик Н.В. Проблема формування українського комунікативного мовлення / Н.В. Притулик // Рідні джерела. — 2001. - №3. — С. 33-36.

АННОТАЦИЯ

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНО-РЕЧЕВЫХ УМЕНИЙ УЧЕНИКОВ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В статье раскрыто коммуникативно-речевое сопровождение профессионального общения учителей с детьми; Определены компетенции, требования к вещанию и формированию элементарных коммуникативных умений учеников.

Ключевые слова: общение, диалог, коммуникативные умения, компетентность.

THE SUMMARY

FORMING OF COMMUNICATIVE-SPEECH ABILITIES OF PUPILS OF PRIMARY SCHOOL

The article shows the communicative-speech accompaniment of professional communication of teachers with children; it names Competences the, requirements to broadcasting and forming of elementary communicative abilities of students.

Keywords: communication, dialogue, communicative abilities, competence.